

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ Й КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-1>

ОБЛАСНИЙ ПЕРЕЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ МИКОЛАЇВЩИНИ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РІЗНОМАНІТТЯ РЕГІОНУ

Божкова Г. Л.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Традиційна культурна спадщина є тим безцінним та надзвичайно важливим базисом, на ґрунті якого розвивається національна культура. Вона є основою збереження національної ідентичності суспільства, що особливо важливо в сучасних умовах глобалізаційних викликів та загроз, пов'язаних із вторгненням РФ в Україну.

Однією із задач суспільства, держави є необхідність дбати про дослідження, збереження, поширення й популяризацію живої вітчизняної нематеріальної спадщини. В жовтні 2003 р., на 32-й сесії Генеральної конференції ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) світова спільнота, спираючись на Рекомендації ЮНЕСКО щодо збереження традиційної культури і фольклору 1989 р., положення Загальної декларації ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001 р.) та Стамбульської декларації 2002 р. прийняла Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини (далі – НКС). Станом на 2025 р. Конвенція була ратифікована 178-ма країнами світу, Україна приєдналася до Конвенції в 2008 р. [1; 2].

Згідно із вимогами Закону України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини» від 6 березня 2008 року, кожна держава-учасниця бере на себе зобов'язання з охорони, розвитку й підвищення ролі НКС, наявної на її території [3]. В 2016 р., згідно із Наказом управління культури, національностей та релігій Миколаївської облдержадміністрації «Про забезпечення збереження нематеріальної культурної спадщини Миколаївщини» № 184 від 31.10.2016 р., функції координації роботи зі збору та систематизації елементів НКС було передано Миколаївському обласному центру народної творчості та культурно-освітньої роботи (МОЦНТ та КОР), а незабаром в містах, районах та ОТГ

області було створено низку комісій з дослідження і збереження місцевих елементів культурної спадщини [4; 5, с.19].

З 2019 р. за ініціативи МОЦНТ та КОР проводиться щорічний Обласний огляд НКС «Етнотрадиції Миколаївщини» (далі – Огляд). Свою головну мету організатори заходу бачать у виявленні, документуванні, збереженні та популяризації найкращих культурних практик краю, у активному залученні представників місцевих громад до цього процесу. В перший же рік проведення Огляду до участі у його роботі приєдналися представники 10 районів, 11 ОТГ та 2 міст обласного значення, які представили 27 елементів НКС, серед яких:

- «Традиційні хатні обереги Березанщини в роботах майстринь народного гурту «Свічадо»;
- «Лампач: старовинні технології виготовлення цегли в селі Пересаївка»;
- «Культурні традиції чеської громади села Богемка»;
- «Брикса: традиційне старовинне побутово-обрядове дійство села Троїцьке»;
- «Традиції щедрування сіл Кам'яний міст та Кримка» та інші.

В останні роки, попри воєнні дії на території області та окупацію частини Миколаївщини, традиція проведення конкурсу НКС не перервалася, зараз він проводиться в онлайн форматі. У вересні 2025 р. «Етнотрадиції» об'єднали 23-х учасників, які представили 13 громад Миколаївської області. Серед представлених елементів НКС:

- «Голубці з тертої картоплі» (представлені Баштанською та Снігурівською громадами) – традиційне блюдо, яке в нашій місцевості готують під час посту;
- «Легенда про заснування села Піски Баштанської громади»,
- «Кров'яна ковбаса по-арбузинські» – запечена або підсмажена страва, яку з покоління в покоління готують місцеві мешканці;
- «Обряд закосичення на кожусі» з Веселинівки;
- «Весільні традиції села Інгулки» з Інгульської громади;
- «Бойківські голубці» та «Бабине Купайло» від Баштанської громади тощо [6].

Загалом, станом на 07.08.2025 р. до Переліку елементів НКС Миколаївської області включено 13 елементів:

- галузі НКС «Виконавське мистецтво, звичаї, обряди, святкування» та «Традиційна музика» представлені сьома елементами: «Сурва» та «Мартениці» – елементи, які представляють календарну обрядовість Тернівської болгарської громади Миколаєва (внесені в 2018 р.); «Традиції різдвяного вертепу в смт Криве Озеро» та «Обряд Маланкування в селі Курячі Лози» – елементи, які представляють Кривоозерську громаду; «Весільні традиції обоянської громади смт Казанка та с. Троїцько-Сафоново»; «Обряд випікання весільного хлібу»

«Дівування» на Баштанщині (всі елементи внесені в 2019 р.); «Пісенні традиції села Калуга Березнегуватського району» (внесений в 2021 р.);

– галузь НКС «Традиційна кухня» представлена трьома елементами: «Технологія приготування традиційного матвіївського зеленого борщу з бичками “Червонянський”» миколаївського мікрорайону Матвіївка; «Польський бігос», що представляє культурну спадщину польської громади м. Південноукраїнська (обидва елементи внесені в 2019 р.) та «Кулінарні традиції рибалок Вітовщини: тюлька-насторчак та товченики по-вітовські» (внесений в 2020 р.);

– галузі НКС «Традиційні ремесла» та «Знання та практики, що стосуються природи та всесвіту» представлені трьома елементами: «Традиції та технології первомайської килимової вишивки»; «Таврійський розпис: унікальний декоративний розпис Північного Причорномор’я» (внесені в 2019 р.) та «Традиції та технології виготовлення рибальської сітки в селі Лупареве Галицинівської ОТГ» (внесений в 2021 р.) [7].

Станом на 2025 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України було включено два елементи НКС, які представляють Миколаївщину, зокрема:

– Обряд «Дівування» (інв. номер 111 нкс., наказ від 25.05.2025 р. № 510);

– «Традиція і практика просторового та ужиткового оздоблення: таврійський розпис» (інв. номер 116 нкс., наказ від 12.11.2025 р. № 915) [8].

Незважаючи на надзвичайно складні умови сьогодення, робота над дослідженням, збереженням та популяризацією НКС на Миколаївщині продовжується.

Література:

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Дата підписання: 17.10.2003. Дата приєднання України: 06.03.2008. Дата набрання чинності для України: 27.08.2008. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text

2. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-17#Text>

3. Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини (Текст Резюме від 06.03.2008). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/annot/uk/132-17>

4. Миколаївський обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи. Інформаційна платформа «Культура Миколаївщини». URL.: <https://pkm.mk.ua/venue/ocnt/>

5. Божкова Г.Л. Дослідження НКС на Миколаївщині: традиції, напрями та перспективи. Краєзнавство Запорозжя. № 2 (6). 2018. С. 19-24.

6. Миколаївський обласний центр народної творчості. Нематеріальна культурна спадщина. URL.: <https://ocnt.com.ua/category/nematerialna-kulturna-spadshhina/>

7. МОЦНТ та КОР. Інформація щодо Регіонального (обласного) переліку елементів НКС Миколаївщини станом на 2025 р. від 07.08.2025 № 105. URL.: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%9D%D0%9A%D0%A1-2.pdf

8. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. URL.: <https://mincult.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyu-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchynu-ukrainy/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-2>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕАТРУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Кобиляцька Г. С.

викладач кафедри германської філології

*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
аспірантка*

*Київського національного університету театру, кіно і телебачення
імені Івана Карпенка-Карого
м. Київ, Україна*

Війна сильно вдарила по діяльності театрів. З міркувань безпеки багато театрів вимушені були перенести свої вистави зі стаціонарного сценічного майданчика в укриття та бомбосховища, або станції метро. Значно скоротився репертуар. Багато талановитих акторів вимушені були виїхати за кордон, багато – приєдналися до лав ЗСУ. Через фінансові труднощі глядачів та комендантську годину субсидії для державних театрів значно скоротилися, відвідуваність – значно зменшилася [2, с. 6].

Тема є вкрай **актуальною**, адже війна значно вплинула на стан мистецтва в Україні: мистецькі заклади вимушені були заново адаптуватися до нових умов та продовжувати створювати нові проекти. **Об’єкт дослідження** – сценічне мистецтво під час війни. **Предмет дослідження** – організаційно-творчі особливості існування театрів під час війни.

Війна загострює багато питань, особливо – фінансових. І стосується це як державного, так і приватного сектору. В державному театрі